

МУДРІСТЬ НАРОДНА

Білоруські прислів'я та приказки







МУДРІСТЬ НАРОДНА

Збірник четвертий

**БІЛОРУСЬКІ ПРИСЛІВ'Я
ТА ПРИКАЗКИ**

**Упорядкував та переклав
О л е с ь Ж о л д а к**

*Видавництво художньої літератури
«Дніпро», Київ — 1970*

ВСТУПНЕ СЛОВО

Багата, щедра, дзвінкоголоса мова
сябрів-білорусів, співуча й щира їх
пісня, чарівний і дивний світ їхніх ка-
зок та легенда! А ще й незглибима їх
мудрість народна, вигранувана віками у
коштовнім слові, — приказці, прислів'я,
примовці...

На усе знойдзеца прыказка, — кажуть
вони. Так, на все, бо ж розум люд-
ський бачить глибше за око, бо устами
народу глаголить тільки правда.

Білоруські приказки й прислів'я — то
ціла енциклопедія життя волелюбного
й працюючого народу, його суспільна
свідомість і національна самобутність,
життєвий досвід і людські відносини,
побут, звичаї, віра в світле майбутнє.
Вони виграють зблиском бистрого розу-
му, іскристим гумором, яскравою пое-
тичною метафоричністю, всім розмаїт-
тям багатства народного слова.

Читач легко помітить близькість, ба
навіть схожість білоруських приказок

та прислів'їв з нашими, українськими, зумовлену спільністю історичної долі двох братніх народів, взаємодією двох народно-поетичних стихій. Але в доборі цих коштовних перлин перевага надавалась передусім тим, які мають суто білоруський елемент, прив'язані більше до рідного ґрунту.

Книжечка білоруських народних приказок та прислів'їв, що виходять українською мовою вперше, складена за тематичним принципом. Для українського видання взято тільки першу пригорщу коштовних перлин з багатющої скарбниці білоруського народного слова. При доборі матеріалу були використані такі джерела: «Беларускія прыказкі, примаўкі і загадкі». Дзержаўнае выдавецтва БССР, Мінск, 1958; «Беларускія прыказкі, примаўкі, фразеалагізмы. Выдавецтва Акадэміі навук БССР, Мінск, 1962.

Олесь Жолдак

Ленін нашу долю вивів на волю



Пани нас довго душили, а в сімнадцятім ми їм голови скрутили.

○

У Пітері заварилося — все життя змінилося.

○

Хвалився пан, хвалився, та на багнеті опинився.

○

Пролетарська рука розгромила Колчака.

○

Ленінська правда світліша за сонце.

**Хоч верть-круть, хоч круть-верть.
а панству однаково смерть.**

○

**Воювали з нами отамани й пани, та
загубили штани.**

○

Нам воля, а панам недоля.

○

Червоний боєць завжди молодець.

○

**Була влада царська, а стала проле-
тарська.**

○

**Були злидні й голод, та прийшов
серп і молот.**

○

**Як панів прогнали — заможними
стали.**

○

Леніна заповіт на тисячу літ.

○

Ленінізм — вірний шлях у комунізм.

Від ленінської науки міцніють розум і руки.

○

Ленін знав за сто літ наперед.

○

Ленін навчив, і білорус зажив.

○

Ленін, партія все дали, щоб щасливо ми жили.

○

Ленінська програма веде до комунізму прямо.

○

Ленінське слово — всьому основа.

○

По-ленінськи жить — Батьківщині служить.

○

Леніна заповіт перетворює світ.

○

Ленінові слова завжди в пригоді.

**Нас Ленін учив, щоб народ щасливо
жив.**

○

**Силу Ленінового слова увесь світ
знає.**

○

**До щастя і свободи веде партія на-
роди.**

○

**Що нам партія каже — увесь світ
слуха.**

○

Голос партії — голос миру.

○

Комуністи — найдружніша сім'я.

○

Комуністи — скрізь активісти.

○

Наша партія — військо богатирів.

○

До партії увесь світ прислухається.

Де влада народу — там щастя і свобода.

○

Радянській владі ми все віддати раді.

○

Де нагаї свистіли, тепер пісні дзвонять.

○

До Радянської влади не могли болотам дати ради.

○

Партії слово — усіх успіхів основа.

○

Минулися ті роки, як бралися пани в боки.

○

СРСР міцніше, пан за кордоном шаленіє.

○

Кінець личакам — чоботи пішли.

○

У нас і литвин, і мордвин — брати.

Була скіпка та свіча, а тепер
лампочка Ілліча.

✠

Добра доля з колгоспного поля.

○

Колгоспному ладу і баба рада.

○

Сміливо робим — міцно робим.

○

Коли робиш вкупі, не болить у пупі.

○

Тепер у нас і болото — злѳто.

○

В колективі чиста нива і багаті
жніва.

○

Трудодень — не аби день.

○

Трудова книжка мала, але важка.

У добрих хліборобів не буває недородів.

○

У добрій артілі всі коні в тілі.

○

Без трудоднів не спечеш пирогів.

○

**Бережи зернята: збагатіє і колгосп,
і твоя хата.**

○

**Льон у нас славний і синіми квітками,
і багатими трудоднями.**

○

Трактор — сила, а соха — могила.

○

**Агрономи та машини порядки бо-
ві змінили.**

○

**У доярки молоко в руці, а в коро-
ви — на язиці.**

○

За машинами і мозоля не наб'єш.

Батька люби, старих поважай, здоров'я шануй, а колгоспне добро пильнуй.

○

Камінь з поля прибереш — зайвого снопа нажнеш.

○

На трактор надійся, та й коня не кидай.

○

Решетом води не наносиш, а на нашу ферму косою не накосиш.

○

Скінчиш жнива впору, буде що возити в комору.

○

Науку вивчай, поради агрономові приймай, але і дідового слова не забувай.

○

Язиком трудоднів не намолотиш.

○

Келос до колосу — Батьківщині сніц.

Колгосп без обліку, що хата без дверей.

○

Ми колгоспним урожаєм усіх ворогів лякаєм.

✠

Жить — Батьківщині служить.

○

На Москву ішли фашисти з підскоком, а назад котилися боком.

○

Краще смерть на полі, ніж мұка в неволі.

○

Кожній фашистській гадині висіти на перекладині.

○

Піднявся дід Минай¹,— фашисте, зброю кидай.

¹ Д і д М и н а й — відомий білоруський партизан Минай Пилипович Шмирьов.

День прожить — фашиста положить.

○

Темна нічка — день партизанський.

○

Земля селянська, пуща партизанська,
соша окупантська, а влада Радянська.

○

На фашиста і мотуз — зброя.

○

Поліцаї бобики, робіть собі гробики.

○

Бургомістр і кат — один одному
брат.

○

Кликав фашист в атаку, та вбили
того ж дня, як собаку.

○

Гітлер приніс такий «рай», що хоч
з голоду помирай.

○

Гітлер хвалиться, а фріци валяться.

До Богомля пішки, з Богомля навбіжки.

○

Кричав, кричав «гоп», та схопив кулю в лоб.

○

Ми і там, ми і тут — скоро Гітлеру капут.

○

Ішов до нас навскачки, а поліз назад рачки.

○

Зі стріх капа, а гітлерівець додому драпа.

○

Гітлер Берлін просвистав, а Москви не дістав.

○

Від нашого «ура» тремтіла німчура.

З рідної землі — помри — не зіхось



**Батьківщина — мати, чужина — ма-
чуха.**

○

**Вдома солодка й солома, на чужині
й калачі не смачні.**

○

**Дальня сторононька без вітру су-
шить.**

○

**Дорога тая хатка, де мене народила
матка.**

○

Дійду до свого роду хоч через воду.

Дорогий той куток, де різали пупок.

○

З рідного боку і ворона мила.

○

Іди в рідний край, там і під ялиною рай.

○

Нема добрішої водиці, як із рідної криниці.

○

Хто мову й віру міняв, той не тільки себе — сусіда продавав.

○

Хто рідного краю цурається, той і матері своєї відцурається.

○

За рідний край — хоч помирай.

○

Чужа сторона — темний ліс.

○

На своєму смітнику й курка пава.

Як за морем вино пити, краще з Ні-
мана водицю.

○

У своїй хаті і кочерга мати.

○

У своїм краї, як у раї.

○

Ближній друг кращий за дальніх
двох.

○

На чужині і жук — м'ясо, і стару
бабу молодичею назвеш.

○

На чужині й комар загине.

○

На чужині чужий до чужого, як у
лісі сліпий до сліпого.

○

Щоб бачити спину ворога, бий його
в лоб.

○

Добра слава дорожча від багатства.

Рідний край — земний рай.

✠

Відвага — не зневага.

○

Кров — не вода, пролити шкода.

○

Був на війні, згадай по мені.

○

Бій відвагу любить.

○

Відвага або мед п'є, або кайдани тре.

○

Відвагою і пекло пройдеш.

○

Відважний ніколи не кається.

○

Гострої голови і меч не бере.

○

Солдатові не страшне й пекло.

**Солдатові трошки треба: солі дрібок
та хліба шматок.**

○

Буде і на кропиву мороз.

○

Буде ярмарок і на нашій вулиці.

○

І наше сонце зійде у віконце.

○

Між молотом і ковадлом був.

○

І службу служи, і другу поможи.

○

Ведмедеві дай тільки лапу покласти.

○

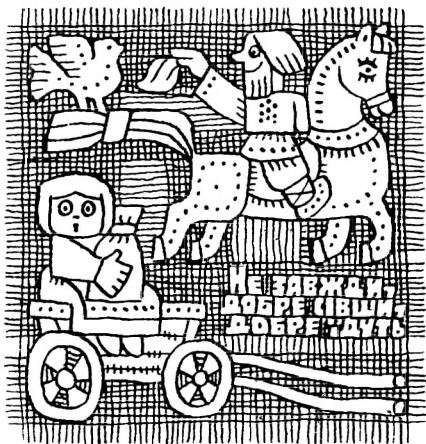
**З ведмедем дружи, а рушницю дер-
жи.**

○

Сам гинь, а товариша виручай.

○

Пішов у сварку — не шкодуй карку.



**Бій славний мужністю, а приятель
дружністю.**

○

**Не може той бути другом, хто обхо-
дить в біді кругом.**

○

**Наша Березина чужих і генералів
поглина.**

○

Берися дружно — не буде грузно.

○

Громада дружбою міцна.

○

Згода будує, незгода руйнує.

○

Нема гіршого ката, як брат на брата.

○

Де дружно, там хлібно.

○

Дружба міцніша за кам'яні стіни.

На печі — не храбрый, а в бою — не тремти.

○

Доти чорт страшний, доки не намалюють.

○

Не було такої війни, щоб кашею стріляли.

○

Не один Гаврило, що в Полоцьку.

○

Грівся француз у Москві, а замерзав на Березині.

○

Печуться французи, як бульба в огні.

○

Що два, то не один.

○

Одною рукою і вузла не зав'яжеш.

○

Йди з людьми, то не заблудишся.

Не карай, боже, нічим, як другом
лихим.

○

Не страшно, коли не порадив; страшно,
коли порадив, та зрадив.

○

Поживи для людей, поживуть і для
тебе.

○

Один дуб у полі — не ліс.

○

Одна бджола багато меду не наносить.

○

Одна головешка і в печі не горить,
а дві — і в полі не загаснуть.

○

Одним колѳом плоту не підпреш.

○

Громада — великий чоловік.

○

Вовка лякає, а сам у куці тікає.

Нема страху попереду, коли страх позаду.

○

Боязливому і страх у вічі лізе.

○

Боячися тріску, і в ліс не треба ходити.

○

Гадина раз зі шкіри лізе, а зрадник — щодня.

○

Зраду приймають, а зрадника вішають.

○

Зайцеві й жабин скік страшний.

○

Будь овечкою — вовки знайдуться!

○

Пана повісять — три дні перед ним шапку зніма: а бува, одірветься!

○

Налякав мішок, то й торба страшна.

Налякана ворона і горобця боїться.

○

Полохливому всі пні здаються вовками або розбійниками.

○

Боязливому і корч — ведмідь.

○

Притис хвіст — та під міст.

○

Зміг не зміг — під низ ліг.

На панів робили, самі голі ходили



Щип, цар і кат — один одному рідний
брат.

○

Де панська сила, там мужицька
спина.

○

Король королює, пан панує, а бід-
ний мужик горює.

○

Одному аж із горла пре, а другий
з голоду мре.

○

Де один панує, там сто бідує.

Раніше життя було таке: урядник за-
бере, суддя обдере, гендляр обкраде.

○

Один товстіє — десятеро потіє.

○

Добре пани торгували: слуг на собак
міняли.

○

Від кріпацтва звільнили і знову під
пана посадили.

○

Нижче мужика не розжалуєш.

○

Багатий — рогатий: все дивиться,
щоб кого вдарити.

○

Сільський собака і панський служа-
ка — порода однака.

○

Така шана і в нашого пана.

○

Нагай та податки — панські порядки.

Багатий правду любить, як собака палицю.

○

Сором дворянина не годує.

○

Де прибуток чують, там пригінчі й ночують.

○

**Поки до бога, то чорт душу вийме;
поки до царя, то пан шкуру зніме.**

○

**Пани — як пани, а паненята — як
цуценята.**

○

«А де пекло?» — «У Альбрестові»¹.

○

Багатий і око своє віддасть за злото.

○

Горе учить, а панщина мучить.

¹ А л ь б р е с т і в — назва маєтку пана-самодура.

**Панський економ по-панському
гавка.**

○

**Пан їсть толокно, а мужик — язык
на вікно.**

○

**Панських груш не руш: як погниють,
пани самі дадуть.**

○

І коло Десни тиснуть пани.

○

Пану пшениця, а мужикові полова.

○

**Бідний піт ллє, а багатий його
кров п'є.**

○

Панська ласка тільки на язиці.

○

**З панської підмоги не потягнеш і
ноги.**

○

Бідному часом і острогу не страшно.

Годочки відслужив, силу вимучив,
душу витужив.

○

У кого грошей кошель, на того не
вдягнуть шинель.

○

Що ти тикаєш? Мене цар гудзиками
обтикав.

○

На рік два Юр'ї¹ та обидва дурні:
восени холодний, а весною голодний.

○

Панів радість збирає, а мужиків —
горе.

○

Не просто пані, а пані Стоцька².

○

Мужик жито віє, а пан пузо гріє.

¹ Ю р і ї — релігійне свято зимою і на-
весні.

² С т о ц ь к а — люта мозирська пані.

Бог сотворив два зла: пана і козла.

○

І за скіпку пан знайде причіпку.

○

Без палиці до війта не ходи.

○

Пани не свині — все поїдять.

○

**Іди швидко — біду здоженеш, іди
поволі — тебе здожене.**

○

**Корчмареве око і через лахміття
гривню бачить.**

○

**Краще з ведмедем привітатись, як із
паном знатись.**

○

**Краще з вовком у лісі стрітись, як
на панській печі грітись.**

○

Ласка панська на рябому коні їде.

Лихвар — як комар: де сяде, там
і п'є.

○

З панства найгірше хамство.

○

З усіх боків скубуть.

○

Казенного чорт не візьме.

○

Казна на сльози не дивиться.

○

Цар указом, а пан нагаєм.

○

Чи пан, чи тісний чобіт — все одно.

○

Чорт пана ніколи не візьме.

○

Чи від пана, чи багатія, а все бо-
лить од нагая.

○

Над багачами чорти з калачами.

У пана з горла стирчить, а він: «Мало!» — кричить.

○

У панських хоробах світла багато, а правди мало.

○

Утікав од пана, а попав на війта.

○

Це нашого усього, що зїмо.

○

Нестатки беруть за латки.

○

Їмо хліб троякий: чорний, білий і ніякий.

○

Доки гладкий зсохне, то худий здохне.

○

Дітки, дітки, добре з вами влітку, а зимою — хоч об піч головою.

○

Хоч у вир головою, а біда за тобою.

Горе наше — житня каша, з'їв би і таку, та нема в казанку.

○

Багатому жінка — хоч свинка, аби грошей восьминка.

○

У голоти найбільше роботи.

○

У кожного своя осічка: в багатого не варить живіт, а в бідного — пічка.

○

Дав бог діти, та нема їх куди подіти.

○

Є зуби, та нема хліба на губи.

○

Багацтво у Гриця: собака та киця.

○

Одному ллється, а другому навіть не капає.

○

Одну козу маю і ту щодня піднімаю.

Усього й припасу, що між зубів.

○

Коли глевтяк, а коли — просто так.

○

Хоч хвойку жую, та на волі живу.

○

На все село один кінь, і того хоч покинь.

○

Від чужої нивоньки немає силоньки.

○

Всяк обіда, та не кожен воду п'є.

○

Бач, який пан добрий: сам раки поїв,
а іншим клешні віддав.

○

Помер багатий — по п'ятеро йдуть з хати,
помер біднячок — тільки п'ять та дячок.

○

Бодай наші мозолі пану в горлі сіли.

Хвали коня після дороги, а пана —
як витягнуть за ноги.

○

Пережили літо гаряче, переживемо
і панську неволю.

○

Панська хвороба — бідного здоров'я.

○

Дрючок любить і панський бочок.

○

У багача не проси калача.

○

Стьобали, паночку, нас — постьобає-
мо й вас.

○

Пана не кляни, а вилами кольні.

○

Не судися з багатим: у нього кож-
ний суддя буде сватом.

○

Шукай дубини на панські спини.

Правда в панській кишені сидить.

○

Правди — як у суді.

○

Війт і кат — один одному брат.

○

Пан суду боїться, як собака мухи.

○

Пан украв, а мужика засудили.

○

Писали писаки, що брехали собаки.

○

**На базарі долі не купиш, а в суді
правди не знайдеш.**

○

**Пан завжди прав, дарма, що свідка
нема.**

○

За гроші пани хороші.

○

Не любить з носом, а з підносом.



Начальнику і вовчий рот, і лисячий хвіст.

○

Не будь ні війтом, ні сватом — не будеш чоловіком проклятим.

○

Що писар зробить, ніякий чорт не переробить.

○

У юриста рука не чиста.

○

Як на тобі поганий кожух, то суддя оглух.

○

Були б люди, а староста буде.

○

Судді останній кий у старця віднімуть.

○

Хто маже, той і їде.

○

Поклади на руку, піде діло в руку.

Маленький судок — без солі годок,
а великий заведеш — зовсім пропа-
деш.

○

У своїм стані і пристав цар.

○

Пригадають вовку овечі слізки.

○

Кашляйте, паночку, вам можна.

○

Крук крука за чуба не бере.

○

Майстер і читать, і писать, і з горш-
ків ханать.

○

Суддя не жде свічки, а мішка.

○

Коза дере лозу, дере чабан козу, ча-
бана дере пац, пана дере юрист,
а юриста — чортів триста.

●

Усі ворони — одного коршака діти.

Не платить багатий, а винуватий.

○

Коли гаман сухий, то і суд глухий.

○

Так і жили колись: хто брехні підпускає, той п'є і гуляє, а хто правду скаже, той так спати ляже.

✠

Селянин тільки й чує: дай богу на свічки, царю — на податки, ксьондзу — на оплатки.

○

Нема нікому так, як ксьондзу і кату: обидва лежать і хліб дурно їдять.

○

Писар живе з пера, а піп — з вівтаря.

○

Попова жінка, мірошникова жінка та економова кобилка — усім добре.

○

Обіцяв бог дати, та велів почекати.

У бога всього премного, а в бідного нічого.

○

Дурить, як піп, і не червоніє.

○

Попівське око, а горло вовче.

○

Без попа знаю, що в неділю свято.

○

Від злодія відіб'юся, від попа не відмолюся.

○

Піп з хрестом, чорт із чаркою, а мені — все втрата.

○

Люди мруть — у попа пшениця крає.

○

Мужик тільки пиво заварив, а піп уже з відром біжить.

○

Як собака бреше, так піп язика чеше.

У кудлатого попа і в голеного ксьондза одна правда.

○

У попа не таке волосся довге, як руки.

○

На безлюдді й піп — чоловік.

○

Вовче горло й попівське око — нарівні.

○

Піп з живого й мертвого бере.

○

Піп ласкавий в той час, як даси йому сала і ковбас.

○

Роботи до ката, а від бога плата.

○

Бог не гуляє, багато полотна має, бідним торби наготовляє.

○

Піп і дяк усе тиснуть у свій кулак.

Голоси не голоси, а попові оддаси.

○

Дзвін людей скликає, а сам у церкві не буває.

○

«Дай» любить піп усякий, а «на» — ніякий.

○

Кожний святий до себе гребе.

○

Не кидає бог пирогами, а догори ногами.

○

З попових рукавів вийшло б п'ятеро штанів.

○

Ласий, як піп на ковбаси.

○

Ксьондз править не для Ісуса, а для доброго куєа.

○

Кожний святий до себе руки тулить.

**З законом божим, а з норовом сви-
нячим.**

○

Кожна ряса любить кусень м'яса.

○

Іван не піп, бере і біб.

○

**Дурний я, дурний, а розумніший за
попа.**

○

**Де піп церкву ставить, там гендляр
корчму лаштує.**

○

**Над сиріткою бог з калиткою, та з
калитки їй нічого не перепадає.**

○

**Попа за серце брало, як мало людей
умирало.**

○

«Святий боже...» орати не pomoже.

○

На бога надійся, коли хліб у торбі.

З божої ласки не буде ні хліба, ні ковбаски.

○

Не надійся на бога, буде від громади допомога.

○

Знають і чудотворці, що ми не богомольці.

○

І гроші бере, і шкуру дере.

Хто не сіє, той не віє.



Коли є в мішку, то буде і в горшку.

○

Найдобріший хліб од своєї праці.

○

Щира праця — мозольна.

○

Посади на таку ріллю дитя, то й воно виросте.

○

Літо збирає, а зима проїдає.

○

Роби пильно, то і вдома буде Вільно.

Поле рівно лежить, та гулять не велить.

○

Усіх коней заженеш — літа не здоженеш.

○

Земля — тарілка, що покладеш — і візьмеш стільки.

○

Хто не шанує чужого, той і свого не має.

○

Сухий марець, мокрий май, буде жито — як гай.

○

Садок садить — життя хорошіть.

○

Кобила мишаста хліба нашаста.

○

Мужику літо, що святому рай.

○

Хто рано сіє, той зерно не губить.

Зима на літо працює, а літо — на зиму.

○

Осінь на рябому коні їздить.

○

Постить і худоба, коли господар не дома.

○

Була б кобилка сива, якби не білогрива.

○

Кашу вари густу, а в дорогу торбу бери не пусту.

○

Не жени коня батогом, а жени вівсом.

○

Праці й свитки не соромся.

○

Як заробітно, то й не маркітно.

○

Вовк не вівчар, а цап не городник.

І в малу дорогу збираючись, бери
рептух сіна.

○

Нажита мозолем копійка переважить
легкого карбованця.

○

Яка робітка, така і свитка.

○

Як господар коло худоби мучиться,
то худоба поручиться.

○

Велике диво, що корова чорна, а мо-
локо сиве.

○

Не вим'ям корова молоко дає, а язи-
ком.

○

Глибше зореш — більше збереш.

○

З піску батога не сплетеш.

○

Думай звечора, а роби зранку.

Сій у добру пору — збереш хліба гору.

○

Як покосим береги, то сіна стоги, як покосим болота і ріки, нагодуємо і стріхи.

○

Не сій пшениці, коли діти йдуть по суніці.

○

Поклонися кущу, дасть хліба до борщу.

○

Хоч і шкода квіток, але коси луг, коли цвіте.

○

Льон росте двічі: раз на полі, а вдруге — на слищі.

○

Шануй коня вдома, а він тебе — в дорозі.

○

Кінь дороги не перестоїть.

Кинь за собою — знайдеш перед собою.

○

Біла земля не вродить пшона.

○

Дощ іде не тоді, як просять, а як жнуть і косять.

○

Хто сам не дбає, на тому шкіра злізає.

○

Коли на лід гримить, тоді буде весна холодна.

○

Де наглядачів багато, там успіху мало.

○

Як іде дощик в березолі, буде хліба в приполі, а як піде у маю, буде хліба й гультяю.

○

Рано не встанеш — багато не зробиш.

Що влітку ніжкою коп, те взимку
рукою хоп.

○

Жару попелом не обгорнеш.

○

Сушить не робота, а турбота.

○

Краще оберемок сіна, ніж соломи
віз.

○

Сам не з'їж, а коневі дай.

○

Коню роса краща од вівса.

○

Хто не сіє, той не віє.

○

Не умів шанувать — іди старцювать.

○

Як не ори, аби чорним догори.

○

Де ратай плаче, там жниця скаче.

Колос від колосу — що не чути людського голосу.

○

Рання пташка крильця скубе, а пізня очі тре.

○

Не голодна коровка, коли під носом соломка.

○

Той у той бік, той у той кут — і вечір тут.

○

У стрільця диму густо, та в місці пусто.

○

Дав бог теля, та не дав хліва.

○

Великому коню — великий хомут.

○

Гречка — овечка, бурячки — бички.

○

Святковому дню — святкова робота.

Хто сидить на глині, той ніколи не згине, а хто сидить на піску, той має хліба по малому куску.

○

Захотівши собаку вдарить, кия знайдеш.

○

Їжу на завтра відклади, а роботу сьогодні зроби.

○

Вибирай корову не привабну, а дійну.

○

Одна нива — два серпи, дві ниви — три серпи.

○

Отавка — сіну прибавка, та не зумів скосить Савка.

○

Коли господар скаче, тоді коник плаче.

○

Лягаючи спати, подумай, як устати.

Хату зробиць — не скриньку збиць.

○

Сваволя плачем кінчається.

○

Києм того, хто не пильнує свого.

○

**Хліб каже: «Кинь рушницю й вуду.
я в тебе на столі буду».**

○

**Пилипівський лід каже: «Хоч тріщу,
але не пущу».**

○

Вечері не треба, аби ситий був.

○

Восени і горобець багатько.

○

Звареній рибі води не треба.

○

Як рибно, то не хлібно.

○

Живий чоловік не всидить у запічку.

Слава богу, хліб удався — під шкуринку кіт сховався!

○

Питає марець, чи тепло в палець.

○

Зародив дзвінець — хлібу кінець.

○

Сім страв, та все капуста.

○

Ворона на болоті, буде господар на роботі.

○

Коли роса — веселіш ходить коса.

○

Де квітка, там і мед.

○

Де суничник, там суниці.

○

Коли грибно, то не хлібно.

○

Вода з гір — риба з нір.

**Зародила мітлиця — половітиме пше-
ниця.**

○

У хустині сіна не припасеш.

○

Де кухарок шість, там ніхто не їсть.

○

Мала прачка часом багато зробить.

○

Маленька куля ведмедя валить.

○

Інший жупан не вартий свитки.

○

Золото і в болоті блищить.

○

З пустого відра води не набереш.

○

**Одне яйце на два снідання не поді-
лиш.**

○

Мило брудне, а білизну миє.

**Пасічник та лікар і в лісі з голоду
не помруть.**

○

Бджола — даровий наймит.

○

**Од поради язик не всохне і зуби не
випадуць.**

○

Не почавши, не скінчиш.

○

Сокири язиком не нагостриш.

○

**Хто пильнує свята, в того пуста
хата.**

○

**Того на покуть, у кого мозолі най-
твердіші.**

○

**Рот мусить рукам дякувати, а руки
голові.**

○

Уміння ніхто за плечима не носить.

На сухій яблуні солодкого яблука не знайдеш.

○

Рибалку по човні пізнають.

○

Не всяка блискуча рушниця стріляє.

○

Гончар у черепку їсти варить.

○

У коваля що стук, то гривня.

○

Цілив не цілив, а вовка взяв.

○

Швидко робить, та переробляє довго.

○

Високо підняв, та знизу не підпер.

○

Так, сяк, навкосяк, аби не по-людськи.

○

У доброго пиляра пилка гостра.

Слуцькі ткалі можуть увесь світ сповити.

○

Дбалому й подушка допомага.

○

Хоч руки болять, та душа легка.

○

Рибалка дощу не боїться.

○

Як сів, так і прикипів.

○

Один дрюк — за десять рук.

○

Хоч руки чорні, зате робота біла.

○

Зробити і сам зробіть, а переробляти просить.

○

Втраченого дня не купиш.

○

Кучер хороший, та коні не везуть.

Не кожна курка несеться, що квокче.

○

На охоті марно у хвоста цілитись.

○

**Хто вміє — робить, а хто не вміє —
кричить і вчить.**

○

**Сім подорожніх — не віз, аби
кінь віз.**

○

Що спина зробить, те рот ухопить.

○

**Наша Сора то шиє, то поре, тільки
ниткам горе.**

○

Мимо рота ложки не носять.

○

**Хоч шилом покручу, але нікому не
плачу.**

○

Роби, що хоч, але дивися, що вийде.

Де своє око не добаче, там кишенья плаче.

○

В нього видаток з баришем на однім положі їде.

○

Без господаря і гроші черепки.

○

За водою і соломина попливе.

○

Дві роботи одразу не поробиш.

○

Хто не горбиться, тому орати важко.

○

Пішли гроші на розкоші.

○

Продати — і син продасть.

○

Нема статку — нема упадку.

○

На копійку страти, а на руб втрати.

Ледачий двічі робить, а скупий тричі тратить.

○

У грошей нема очей.

○

Жару шапкою не носять.

○

Усе базарює, доки гріш за пазухою чує.

○

І на чай не заробить.

○

Заробив на сіль солоного оселедця посолити.

○

Хто в дощ косить, тому погода сушить.

○

У нього халяви діряві і підшов не знайшов.

○

Базаринки пустошать скриньки.

**Краще нитки розмотувать, як за ді-
ло з дурнем братись.**

○

Сани наготовив, а коня нема.

○

**Не продереш очей — продереш ого-
рожу.**

○

Хто міняє, в того хомут гуляє.

○

**За таку роботу шилом будеш кашу
їсти.**

○

**Навчить життя ворожить, як не буде
чого в рот положить.**

○

**Зміняв бика в Мінську на індика в
Пінську.**

○

День біжить, день лежить.

○

Пересушка в недосушки сіно позича.

Де ледар ходить, там земля не родить.

◌

Люди і шилом голять, а ми і бритвою не вмієм.

◌

Не попряла під димком, мусиш прясти під тинком.

◌

Ледарю і нетямі завжди ніколи.

◌

Хлібу ледар не товариш.

◌

Нащо мені кінь? Сам соху носитиму.

◌

Одна звичка в ледарів усіх: робити чужими боками, а лежати на своїх.

◌

У ледачого і стріха тече, і піч не пече.

◌

За ходячим — ліс, за лежачим — піч.

**Йому і кошика готових грибів за-
нести важко.**

○

Ледарство гірше за хворобу.

○

**Хоч устав рано, та надолужив обу-
ваючись.**

○

Гулі плачем кінчаються.

○

Лінивий і сонливий — два брати.

○

Ні удою, ні убою.

○

Ледар і сидіти стомлюється.

○

Пішов собакам сіно косить.

○

Ні тре, ні мне.

○

Ледар і злодій — два рідних брати.

Учора скоки, сьогодні скоки, світить
будуть голі боки!

○

Хворіє, хворіє, а прийде неділя —
нема кого ховать.

○

Сиди, бабо, до вечора, тобі млинців
напечено.

○

Ледарю завжди свято.

○

Ість — потіє, а працює — мерзне.

○

Ледар гірш за безрукого.

○

Ні швець, ні кравець, ні коваль, пі
стругаль, а просто базікало.

○

Слідом за гулянням ходить голоду-
вання.

○

Ледар до роботи — мозоль за руку.

Люльку шукає, а люлька в зубах.

○

Чужу стріху латає, а своя як решето.

○

Гуляй, Уляно, ще до хати рано.

○

Засіли ліньки в колінки.

○

Стрілець стріляє, а господарство гуляє.

○

До роботи не пускає лінота.

○

Дурна поміч гірша за неміч.

○

Сів поперек — ні взад ні вперед.

○

Як ляже спать, то забуде встать.

○

І я б косив, якби чорт косу носив.

Лягає з курми, а встає з свиньми.

○

За сном і світу не бачить.

○

Як до діла, аби не похуділа.

○

Він гостем у своїм дворі бува.

○

Вимете помазком, а вивезе візком.

○

Швидка робота чорту на користь.

○

Він на пана хворіє.

○

**Ні до танцю, ні до струн, а в ку-
точку сидун.**

○

**У три сікачі січуть, одного рака
печуть.**

○

На їжу мастак, а до роботи сяк-так.

Скажи на мою кобилу «тпру», бо в мене губи замерзли.

○

Став у порозі, як пень на дорозі.

○

За сном і спочити ніколи.

○

Пішов по квас і сам згас.

○

Як пішов, так і сів.

○

І мух не ловить.

○

Гулі, гулі, аж нема кошулі¹.

○

Нетямі руки не болять.

○

Бали та гулі в личаки обули.

¹ К о ш у л я — сорочка.



Наш Василь на роботу безсил, а як галушки з молоком — не відгониш і кийком.

р

Ні до печі, ні до речі.

о

Усі «ну» та «ну!». А тпрукнути нема кому.

о

Доброму кив, а ледащу кий.

о

Лежень лежить — доля біжить.

с

Ледаря жени на роботу не холодом, не молотом, а голодом.

о

Де ледарів більше, там живеться гірше.

о

Праця здоров'я не відбирає.

о

Вона навіть розпірки не зашиє.

Від порога хату мете, а в горщику
млинці пече.

○

Ледачому коневі лозина не страшна.

○

Лежачи і посидіти ніколи.

○

Гуляли, поки голі стали.

○

Зосталася одна в хаті — не дасть ра-
ди кошеняті.

○

Наша господиня до танців має ноги,
а в її хаті завелися стоноги.

○

«Не хочу», «не хочу», а потім і па-
лицею не відженеш.

○

Хто замолоду працює, той на ста-
рість не шкодує.

○

Багато прях, та початків мало.

Наш Михайло який їдайло, такий і роботайло.

○

По їді робітника пізнають.

○

День гульби — вік журби.

○

Де каша й оладка, там буде й громадка.

○

Їсть за вола, робить за комара.

○

Не косить Федька, бо в торбі редька.

○

Не шкодує добрий жнець, що широкий чавунець.

○

Попрацюй до поту, поїси в охоту.

○

Нема хліба й сала — і робота стала.

Кожен свій розум пробує



**Бачить око глибоко, а розум ще
глибше.**

○

**Як про тебе чують, так про тебе мір-
кують.**

○

**Руки — до роботи, ноги — до охоти,
голова — до всього.**

○

**Не чин поважають, а чоловіка по
його правді.**

○

У людей питай, а свій розум май.

**Тоді слова — срібло, коли справи —
золото.**

○

Без науки і личака не сплетеш.

○

Борода виросла, а ума не винесла.

○

Правди на базарі не купиш.

○

**Золото і в крамниці дістанеш, а ро-
зуму не приставиш.**

○

Їж, дурню, бо з маком.

○

Голова чоловіком командує.

○

Правда груба, та людям люба.

○

За багатство розуму не купиш.

○

За розумною головою і рукам легко.

Добра слава в кошику лежить, а погана стежкою біжить.

○

Голова — не булава, мозок — не тирса.

○

Великий тілом, та малий ділом.

○

Добре вчити слухняного.

○

До дзвіниці піднявся, а розуму не набрався.

○

Правда не втоне і не згорить.

○

Розуму на ярмарку не купиш, і в Славківщині¹ не знайдеш.

○

Добре слівце ліпше за пивце.

¹ С л а в к і в щ и н а — велика, багата пу-
ща на півдні Білорусії.

**Писав писака, а не прочитає і со-
бака.**

○

**При розумній справі і голова в по-
шані.**

○

**Правду в яму сховаєш, а сам з ями
не вилізеш.**

○

**Батьковим розумом хвалитися ні-
чого.**

○

**З тобою говорить, як із піску батіг
крутить.**

○

Добре чути далеко, а дурне ще далі.

○

Від науки голова не болить.

○

Вік прожив, а розуму не нажив.

○

Правда — не вишкварка, не з'їси.

**Тоді дурень розумніший за розумно-
го, коли мовчить.**

○

**Літа і самі йдуть, а розуму наби-
райся.**

○

**І підріс, і виріс Яник, а Янкою не
став.**

○

Дурного вчить, як мертвого лічить.

○

Живіт повний, та очі порожні.

○

Поли дере, а плечі латає.

○

**Вуси — честь, а борода і в козла
єсть.**

○

**Дурень з дурнем свариться, а розум-
ний з розумним тішиться.**

○

По одежі пан, а по розуму баран.

Дурень вузол зав'яже — розумний не розв'яже.

○

Де дурень прогавить, там розумний поправить.

○

Сміх глупаку, що рот на боку.

○

Такий здатний, як віл до карети.

○

З лица біленький, та розум бідненький.

○

Поки батько копу жита змолотив, то син взувся.

○

Краще розумним ногам поклонитись, ніж дурній голові.

○

Люди і ведмедя учать.

○

Сам хорош, а розуму ні на грош.

Бовдур, дурень, блазень — всі трое разом.

○

У нього горобці в шапці.

○

Культура — долонею губи, а рукавом ніс.

○

З нього, як з козла — ні вовни, ні молока.

○

Вдень скіпку світить, а вночі тіні шукає.

○

Великим виріс, та розуму не виніс.

○

Яка на свині шерсть, така й честь.

○

Німан переплив, а на березі втопився.

○

Не нашим носом малину клювать.

**Писав писака — і сам не прочита,
неборака.**

○

З великого розуму часом дуріють.

○

Будь же послом, а не ослом.

○

**Якби можна було без учителя, то
барани б книжки читали.**

○

**Одному і шило гблить, а другому і
бритва не хоче.**

○

**У нього не тільки клепки, а й обру-
ча нема.**

○

У сліпого дороги питаєш.

○

**Знайка по стежці біжить, а незнай-
ка на печі лежить.**

○

Сказав, як по воді батогом ляснув.

**Ворона прямо літає, та ніколи дома
не буває.**

○

Дурня по сміху пізнаєш.

○

Я більше забудь, як ти знаєш.

○

Що знаєш, носити не важко.

○

Не пиши пером, а пиши умом.

○

Одна голова на вік.

○

Голова облізла, а розуму не винесла.

○

Дурневі вогню в руки не давай.

○

Сміється, як свячене порося.

○

Дурень не гадюка, не вкусить.

Розумна голова, та дурню дісталась.

○

Голова у ніг розуму не просить.

○

Розум не сокира — не позичиш.

○

**Колос, який зерна не має, вгору лоб
задирає.**

○

На наш вік дурнів вистачить.

○

Розумний батько і в сина питає.

○

**Як до двадцяти не порозумнієш, до
сорока не розбагатієш.**

○

Дурний, дурний, а сала хоче.

○

Ходив три дні, а приніс злидні.

○

Церкву обдирає, а дзвіницю латає.



ВІД ЯБЛУКІ
ЯБЛУКО
ВІД ЯЛИНИ
ШИШКА

**Дурний швидше хапається за вогонь,
як за розум.**

○

**Хто не вміє — повчає, а хто вміє —
тихо окунців стьобає.**

○

**Чаю випив, а цукор у кишеню схо-
вав.**

○

**Розуму в чужу голову лопатою не
покладеш.**

○

**З дурнем сваритися, як із водою
битися.**

○

Син мій, а розум у нього свій.

○

Тупий до науки, нездатний на руки.

○

Умілець і шилом рибу ловить.

○

З дурнем, і знайшовши, не поділиш.

Сміливий і розумний живуть двічі.

○

Дурня і в гурті одразу видно.

○

Хитрий Дмитрій, та й Савка не дурень.

○

Якби всі були розумні, то хто був би дурний?

○

Дура не дура, а така натура.

○

Наука не мучить, а жити учить.

○

Мало думав, а добре сказав.

○

Мудрий будь, але не мудруй.

○

Нашому Яну ніде нема талáну.

○

Часом і розумного треба застерегти.

Кучері носим, а соплі під носом.

○

Слово до слова — буде мова.

○

Дурневі й чорт з дороги зверне.

○

Неважко зробити, важко замислити.

○

Не кручений — не ремінь, не учений — не чоловік.

○

Щоб гудити, розуму не треба.

○

На віжках і кінь розумний.

○

Треба розумом доточить, де сила не візьме.

○

Зрівняв чобіт з личаком.

○

Хто більше знає, той більше питає.

Дурний законів не читає, бо свої має.

○

У глупака й дивака розуму не наживеш.

○

В нього пам'ять не висохла і не вимокла.

○

Казав Микита, що жінка брита, а вона голена.

○

Розумному легко радити.

○

Що дурень зіспеє, розумний поправить, що розумний зіспеє, ніхто не поправить.

○

Нічого не завадить, як дурень розумному порадить.

○

Хто без науки, той як безрукий.

Забула, що вмiла, i книжку згубила.

o

Освiта для людини — що вiкно для хатини.

o

Нових друзiв май, а старих не забувай.

Життя прожити — не личаки сплести



Вік — добрий чоловік.
○

Не переживеш багатством, переживеш розумом.
○

Молоде пиво — вишумує!
○

Бувало, і ми наввипередки ганяли.
○

День мій — вік мій.
○

Був час, коли дівки любили і нас.

**Вік прожив, наче солоного гриба
проковтнув.**

○

**Не родися красивий, а родися щас-
ливий.**

○

Чоловік свою долю чусь.

○

**Живеш — чухайся, помреш — свербі-
ти не буде.**

○

Рік прожити — не свиснуть.

○

**Мене в твої літа в мішку б не зло-
вили!**

○

**Молодим не будеш, а старим — за-
вжди.**

○

Сивий, але маю трохи сили.

○

І в старій печі вогонь добре горить.

Молодий силу показує, а старий спосіб шукає.

○

Сивий, як яблуня, а червоний, як буряк.

○

Дай, боже, старим очі, а молодим розум.

○

Старість — квола на ноги, міцна на розум.

○

Стара і в петрівку на печі мерзне.

○

Кості старі, та душа молода.

○

Старому з молодію жить, як сові з ластівкою гніздо вить.

○

За старою головою — як за пнем.

○

В старих одна річ: поїв та на піч.

Не махай дуже руками, коли сили нема.

○

У діда одна бесіда: де був, з ким пив, хто кого бив.

○

Добре каші при хлібі, добре бабі при діді.

○

Коли є дід, є й обід, а нема діда — нема й обіда.

○

Шануй старе, як дитя мале.

○

Своя сила кожному мила.

○

Здоров'я в лице дивиться.

○

Від доброго кореня — добрий і від коренок.

○

І собака на старість не гавкає.

Хоч короткуватий, та вузлуватий.

○

**Здоров'я легко збути, та важко вер-
нути.**

○

Своя сила у рот носила.

○

**Здоровому животу і редька не ва-
дить, а хворому і масло шкодить.**

○

**Без сала куса нема життя в біло-
руса.**

○

**Луста й капуста — не буде в животі
пусто.**

○

**Нема їсти й пити — ніяк чоловікові
жити.**

○

По ковбасі нап'ємося всі.

○

Без капусти і в животі пусто.

М'який хліб — не голод, а полотняна сорочка — не голизна.

○

Не спиться, не лежиться, як кишка з кишкою почнуть свариться.

○

Чорт би кухаря поминав, якби кухар з голоду помирав.

○

В їжі нема соромá.

○

Ложку за вухо не понесеш.

○

Як прийде де біда, то не полізе в рот і їда.

○

Після каші нема паші.

○

Хліб не невістка, який вдався, такий з'їється.

○

Не поїси — і колеса продаси.

Було б у торбі, то з'їм і на горбі.

○

На голодний зуб все смачне.

○

Хліб не б'ється.

○

Рот мусить рукам дякувать.

○

Голод — найкращий кухар.

○

Ягода — мана, горіх — сатана, а
гриб — їда.

○

Яка хода, така і їда.

○

І печеної редьки з'їси, як виголо-
даєшся.

○

Хліб — мої ноги й руки.

○

Хліб не зять: добрі люди з'їдять.

**Хто косить, хто не косить, а їсти
веський просить.**

○

Аби зуби, а хліб буде.

○

Без хліба нема обіду.

○

**Сіль і коржі — покоси та лежи, сир
і ковбаса — коси, моя коса.**

○

Свій хліб — і на колоді обід.

○

Не я хліб ношу, а хліб мене носить.

○

Ковбаса — слава, а капуста — страва.

○

Поки очі — світ, поки руки — хліб.

○

Кисільна їда — до порогу хода.

○

Коли доля, то за їжу й квасоля.

Я свою біду голодом не зведу: пити,
їсти мушу, бо бере за душу.

○

Коли хліб на возі, то нема біди в
дорозі.

○

Здоров'я виходить пудами, а входить
золотниками.

○

Голодному бідаку і пушинка до
смаку.

○

Добрий маслюк кращий за погане
м'ясо.

○

Бобова каша — не голод.

○

Чорт з голоду і мухи їв.

○

Кому збрешеш, а кишці ніколи.

○

Голодні зуби остюків не чують.

Як візьме за віки, не допоможуть і ліки.

○

Вола з'їдять, а зайцем закусять.

○

Трясця нікому не здасться: сім год потрясе й на той світ однесе.

○

Здоров, як старий заєць весною.

○

У могилу можна й лозиною загнать, а з могили і пиріжками не викличеш.

○

Кашель — не лихо, але в хаті не тихо.

○

Лихоманка — не рідна тітка.

○

Голодному і крихта дорога.

○

І собака відає, що в травці ліки є.

Не бійся смерті, а довгої хвороби.

○

Від старості й смерті нема ліків на світі.

○

Хто не народився, той помирати не буде.

○

В хазяїна чобіт рипить, а в хазяйки в грудях хрипить.

○

З великого їстива нема великого дива: не розбагатієш, так потовстієш.

○

Хворий здоров'я хвалить.

○

Їж, поки рот свіж, бо, як помреш, і кілком не заб'єш.

○

Пішов до раю овечки пасти.

○

Якби не мерли, то небо підперли.

Коли дочка на порі — не держи у дворі.

○

Як дочки підросли, то і хату розтрясли.

○

Нема кохання без цілування.

○

Як гляне, то й серце дістане.

○

З милим по душі — рай і в шалаші.

○

Серце не кінь — не загнуждаєш.

○

Кохання і кашлю не втаїш.

○

Тяжке зітхання — далеко кохання.

○

Силою не будеш милою.

○

Годуєш дівчину — готуй перину.

**Глянеш — хоч поцілуй, а підсту-
пиш — плюнеш.**

○

**Хвалять дівку — щастя гора, а поба-
чать — не підходить до двора.**

○

Весілля і сорочку знайде.

○

Оженитись і ледащо може.

○

**Не біда, що чорна, аби була мо-
торна.**

○

**Весіллю казала і кочерга гуляти з
неділі до четверга.**

○

**Оженитися — не напасть, та щоб, же-
нившись, не пропасть.**

○

Дочка — гаряча слізка.

○

Доньку віддять — нічки не спать.

Де народилася, а де згодилася.

с

Дівка без коси не має краси.

о

Заміж хоч у п'ятницю.

о

Віддай дбчку та ще пива бочку.

с

Сякий-такий Савка, аби дрова та скалка.

о

Гарне лице саме себе хвалить.

о

Аби добра година, то знайдеться і родина.

о

Не сват, то рушника не жди.

о

Хоч хліба ні куса, аби без вуса.

о

Видно по очах, що ходить по ночах.

Нащо заміж питаєш, коли хати не маєш.

○

Не хвали коня запрягаючи, а дівку — вибираючи.

○

Женяться — скачуть, розлучаються — плачуть.

○

Чие весілля, того й музика.

○

Хоч за вола, аби дома не була.

○

Тоді дівка стала пишна, як заміж вийшла.

○

Не дивися на мене на свято йдучи, а дивися на мене льон тручи.

○

З дівочої краси води не нап'єшся.

○

З гарної дівки гарна й молодиця.

Разом — тісно, окремо — нудно.

○

З лицем до вінця, а з розумом до кінця.

○

Оженитись — не впитись.

○

Хто не женився і чужих дітей не хрестив, тому на тім світі зайців пасти.

○

Оженитись — не впасти: не встанеш, не обтрусись.

○

Не женився — тер онучі, оженився — три онучі.

○

Оженився та й перемінився.

○

На швидку руку не женися.

○

Женися, щоб дурні не перевелися.

**Тоді Юзик оженився, як лисий віл
отелиться.**

○

**Пожилися, як молодий кінь і ста-
рий віл спряглися.**

○

**Сьогодні — «зіронька ясна», завтра—
«доля нещасна».**

○

**Поки не женився, то був один син,
а як оженився — жодного нема.**

○

**Не одну пару залізних личаків чорт
стоптав, поки їх докупи зібрав.**

○

Жіночі сїни ніде не стоять.

○

У приїми збирайся, а жито сїй.

○

Приїмачий хліб — собачий.

○

Бідна та обора, де вола коле корова.

Любив Ганулю, а дістав дулю.

○

Любить, як циган сліпу кобилу.

○

Тоді стала тужить, як на лаві лежить.

○

Сякий-такий — аби був, аби хліба здобув.

○

Хоч ох, та вдвох.

○

Треба дров — будуйся, треба хліба — оженись.

○

Чужого своїм не зробиш.

○

Як була я дівкою — то ходили з горілкою, а як стала молодницею — то не ходять і з водицею.

○

Жінок на сходці не вибирають.

**Мати доньку хвалила, поки з рук
звалила.**

○

**Вус барабанний, чуприна черке-
ська,— не думай, дівчино, що доля
кепська.**

○

**Хоч кривий, хоч носатий, але хитрий
та багатий.**

○

**Як добра свекруха, то добра й не-
вістка.**

○

Ніде дівочого села немає.

○

На невістку сім літ грядки брешуть.

○

Найгрубіша ряднина — в невістки.

○

Свекруха — уїдлива муха.

○

Пам'ята свекруха свої молодощі.

Курка — не птиця, невістка — не сестриця.

○

Хоч нема невістки, зате її плахта висить.

○

Не в ті руки попала, щоб лежачи спала, виспишся й бігаючи.

○

Без господаря жінка завжди сирітка.

○

Умів гулять — умій і дитину забавлять.

○

Не вір жінці вдома, а кобилі в дорозі.

○

Жінку вибирай і очима, й ушима.

○

У коханки смолянії лавки.

○

Любив цілувати, люби й колисати.

**Похвалися жінкою не назавтра після
весілля, а дітей маючи.**

○

**Не хвалися за сім днів, а хвалися
за сім літ.**

○

**Добра жінка — вдома рай, зла — хоч
з хати утікай.**

○

**Як наварила Люця, то не поїсть і
цюця.**

○

**Не та родина, що мене родила, а та
родина, що жінку родила.**

○

**У нашої Катерини щороку хрестини
та родини.**

○

**Не поглядай на чужих жінок — око-
сієш або здурієш.**

○

Чоловік і жінка — одна спілка.

Де гонору багато, там щирості об-
маль.

○

Сам себе погубиш, як чужу жінку
приголубиш.

○

Розлучнику віри нема.

○

Удвох добре і старцювати піти.

○

Жінка — не чобіт, не скинеш.

○

Ані ложки, ані миски, а повісив три
колиски.

○

Де синів лава, там батькові слава;
де дочок лава, там матері слава.

○

Не кажи, що батько взяв, а кажи,
що батько дав.

○

Буде роток, буде й шматок.

Багатий Тадей: повна хата дітей.

○

Мовчання гнів гасить.

○

З ким жить, того не гнівить.

○

Батько їде хай орать: його коні знають, а я піду до корчми — мене там чекають.

○

Чоловік старий, жінка молода — то вогонь і вода.

○

Чи з перцем, чи не з перцем, аби було з щирим серцем.

○

Нащо той клад, коли дітки йдуть влад.

○

З поганого куща і ягода пуста.

○

Від яблуні яблуко, від ялини шишка.

Вогонь з водою в одній хаті не живе.

○

Гарне те дитя, що піде плачучи, а
прийде скачучи.

○

Господар за горілочку, а господиня
за тарілочку.

○

Перше дитя питається дороги, а
друге — сили.

○

Вас сім, а одна душа.

○

Господар за чарку — жінка у сварку.

○

Коли чоловік із жінкою сваряться,
тоді в горшку трясця вариться.

○

Легко посваритись, важче помири-
тись.

○

Нема тії хатки, де не було б звадки.

Доброму чоловічку добре і в запічку.

○

Діти за тріски, а мати за кіски.

○

Перше дитятко — паненятко.

○

Розумною дитина не родиться.

○

Хто дітей лінує, той собі віршовку готує.

○

Де няньок багато, там дитя горbate.

○

Яке дерево, такий клин,— який батько, такий син.

○

Який кущ, такий і відросток.

○

Добра сварка — в хаті поправка.

○

Велика шкода, що в дворі незгода.

Хто батьків не слуха, той у пальці
дмуха.

○

Не бийте дубцями, повчайте слів-
цями.

○

Поки тії бариші, не буде в батька й
душі.

○

Дітки, доїдайте з'їдки, та не з'їжте
батька в личаках.

○

З печі, з полу — всі до столу.

○

Татова хата всім багата.

○

По-різному за батьками плачуть: хто
в кулак, а хто — ніяк.

○

Нема отця, нема й хлібця.

○

Хліба не стане — батько дістане.



НА КОНІ ІДЕ
И КОНЯ ШУКАЄ

**З розумними дітками і без грошей
добре.**

○

**Батько наживав горбом, а діти про-
жили горлом.**

○

**Годував вовк діти, а ні з ким ста-
ріти.**

○

**Гарна на свитці й латка від рідного
тата.**

○

**Відсохне хай та рука, що на батька
підіймається.**

○

Сядемо в ряд — тато буде рад.

○

**Годував до вусів — годуй і до бо-
роди.**

○

**Злодій обкраде — стіни зостануться,
а жінка помре — все з двору забере.**

Коли не слухаєш батьків, послухаєш кийків.

○

Батько був стрілок, а я його синок.

○

Батько — рибалка, і діти у воду дивляться.

○

Пташка рада весні, а дитина матері.

○

Не тая мати, що мене родила, а та, що вигляділа.

○

Від доброї матки не бігають з хатки.

○

Жінка для совіту, теща для привіту, а мати рідніш від усього світу.

○

Мати сильно замахне, а легенько вдарить.

○

Материні дулі нікому не набили гулі.

У кого є матка, в того голівка глáдка.

○

Матка — не граматка, за злотий не купиш.

○

Мила та доріжка, куди я з мамою ходила.

○

Узяв дитя за руку — матір за серце береш.

○

П'ять пальців на руці — і всіх шкода.

○

Найболючіша рана від своєї дитини.

○

Не диво, коли свекрухи сварухи.

○

Доти матка мила, доки ніжки мила.

○

Кутя дітей збирає, а квас розганяє.

Своє дитя не котя — за тин не викинеш.

○

Один рукав — і той подеру для своїх дітей.

○

Одного маю Юзика-сина і той — як насінина.

○

Одної матері діти, та не одною різкою биті.

○

Ні роду, ні плоду — як камінь у воду.

○

Сироті і взимку день довгий.

○

Не раз сирота кулаком утреться.

○

Сироті завжди вітер в очі.

○

Тоді сироті неділя, як сорочка біла.

Батько помре, то напівсирота, а як
мати помре, то кругла сирота.

○

Сирітська сльоза камінь пробиває.

○

Рідні багато, а пообідати ніде.

○

Мати дітей учить, а мачуха сушить.

○

Сироті докипить у животі.

○

Сирітську голівку дощик помие.

○

У бабуні найдобріші дулі¹.

○

Потій, Матвій, коли дітей рій.

○

До своєї небоги нема злої дороги.

¹ Дулі — груші.

**Рідна мати, б'ючи, рани не завдасть,
а мачуха, і гладячи, поранить.**

○

Помирати збирайся, а про дітей думай.

○

Своїх багато, а як доводиться топиться,— нема за кого вхопитись.

○

Кум із кумом сваряться, а на млинці ходять.

○

Сват не сват, а чоловік наський.

○

Сватові подяка або кияка.

○

Із шуряком на зайця не йди.

○

Усім по сім, хазяїну вісім, а хазяйці десять, що добре ділить.

○

Кум не свиня, цілого яйця не з'їсть.

**З сином сварися — за піч берися, а
з зятем сварися — за двері держися.**

○

**Зять любить взять, а тесть любить
честь.**

○

Зла ятровка — гірше вовка.

○

**Бабиних груш не руш — свої труси,
бабі неси.**

○

**Рідня до півдня, а як сонце зайде —
сам чорт не знайде.**

○

**Як була сім літ удовою, то не чула
ніжок під собою.**

○

Життя вдовине — совине.

○

Не з'їв, не спив і не оженився.

○

Добрим людям і ми раді будем.

Добре, як сусід близько, а перелаз
низько.

○

Ближчого сусіда садови на куток.

○

Гостю годи, але й себе гляди.

○

На проханого гостя багато треба.

○

Гість, як невільник, ляже, хоч і в
перину покладуть.

○

В гостях їж, хоч розпережися, а в
кишеню не ховай.

○

Доки пиріжки не спеклися — гостей
не клич.

○

Кінь прив'язаний поводом, а гість —
полуднем.

○

Непроханому гостю ложки нема.

Частуйте не так пивцем, як ласкавим слівцем.

○

Гуляти б гуляв, та хліба з собою не брав.

○

Господиня легше почуває, як гостей проводжає.

○

Так у гості звали, аж рукави обірвали.

○

Господиня — за тарілочку, господар — за горілочку, а гість — у гостях.

○

Гість лави не пересидить.

○

Гість не часто буває, та багато помічає.

○

Немилий гість, немилий і гостинець.

**Останньому гостеві ложка в коче-
режнику.**

○

Дорогий не обід, а привіт.

○

Пиття — сміття, бесіда дорога.

○

Який гість, таке й частування.

○

Щирому серцю і чужа вавка болить.

○

Його чорти в позичку не беруть



**Веди коня на віжках, а злодія на
цепу.**

○

Для продажної пики кіл з осики.

○

Живе з людьми, а сам нелюд.

○

Злодій нікому не вірить.

○

Красти, як і впасти,— не на добро.

○

Лютого чоловіка і тварина боїться.

І той злодій, що украв, і той, що
сховав.

○

Кому острог, а негіднику хата.

○

Прийшло махом і піде прахом.

○

Чуже добро виліза крізь ребро.

○

Де не просять, там києм виносять.

○

Красти вільно, та б'ють сильно.

○

Як хочеш пропасти, то починай кра-
сти.

○

Раз украв — навік славу зіпсував.

○

Шмигнув повз вікно, шаснув у хату.

○

Який-бо це крук та випустить з рук!

Як твій батько крав — хліви зачиняв, а ти й хати не зачиниш.

○

Попросився на поріг, а з печі не згниш.

○

Пожалів, як рак жабу: взяв та й очі видряпав.

○

Пусти свиню на межу, то вона і в картоплю.

○

Чужими млинцями рідню помина.

○

Ти за чужим з горшком, а чорт за твоїм з мішком.

○

Ходить тишкбм, а волочить мішком.

○

Солодко співає, та гірко слухать.

○

Ухопили його чорти за старий борг.

У чепчику народився, а на вірьовці
загине.

○

З лихої руки їдять крукі.

○

У очі лисом, а поза очі бісом.

○

Він і собі рад на рік один раз.

○

Янголом летів, а чортом сів.

○

Він тебе продасть і гроші порухує.

○

Чисто ходить, та нечисто живе.

○

Він не тоді родився, як совість роз-
давали.

○

В нього зуби білі, а душа чорна.

○

І чорта одурить, і богу не додасть.

Добрий собака кращий за лихого чоловіка.

○

До серця липне, а на кишеню позирас.

○

Маніжка в цвіті, а рот — як у гадюки.

○

З віч іскри сипляться, а з язика мед тече.

○

З тобою чорт пиво варив, а солоду зрікся.

○

І собака по ньому не завис.

○

Язиком меле, хвостом замітає.

○

У руки цілує, а за ноги кусає.

○

У нього рот вовчий, а хвіст лисячий.

Поганий чоловік — як вугіль: або опече, або вигидить.

○

Він і з мішка вивернеться.

○

Хитрував — білою ниткою чорні штани латав.

○

Кішка бчки жмурить, а кігті го-
стриць.

○

Як тобі добре, то і в ноги лизне, а
як не вигідно — і в яму штурхоне.

○

По очах сирота, а по кігтях розбій-
ник.

○

Овечка, а з іклами.

○

Сидить тихо, а затіває лихо.

○

Дай свині роги — звертай з дороги.

Ти його маслом маж, а він дьогтем
смердить.

○

М'яко стеле, та мультко спать.

○

Злигався, як чорт із дияволом.

○

Хитрий чоловік говорить, як листям
стеле, а в кишені гарячий камінь
трима.

○

У гадюки нема іншої науки, як ку-
сать.

○

Чорт чорта впізнав та й на пиво
позвав.

○

Лихий лихого шукає.

○

Лихого лихому вчити не треба.

○

Прийшов з лісу і йди собі к бісу.

**Злості повні кості, а шия як бича-
чий хвіст.**

○

Братику Аркадь, людям не гадь.

○

**І чорт — не брат, і свиня — не се-
стра.**

○

Сам хиріє і людям лихо діє.

○

На гнів — відгороджений хлів!

○

**Добрий чоловік! Що вкусить, те
з'їсть.**

○

**Під чорним лісом стрівся чорт з бі-
сом.**

○

**Здибав злодій злодія, і обидва зля-
кались.**

○

Зла іскра все спалить і сама загине.

Не ужився з людьми, то хіба в череду загнать.

○

Вкуси kota за хвіст — мине злість.

○

У злого й скупого завжди після обіду.

○

Скільки не ховай, а все одно голого поховають.

○

Зavidнику чужа біда як цукор.

○

В чужих руках пиріг великий.

○

Три його на полову, а він: «Буду знову».

○

Хоч ти вовком вживай, тільки щодня барана йому давай.

○

Коли б міг, то з нутрощами з'їв би.

Уперта коза вовку на пожиток.

○

Чужа доля йому під боком коле.

○

На одну осику обох повісять.

○

У злого пасічника гіркий мед.

○

Рад би гостю — хліба шкода.

○

Як субота — на суд ходять, як неділя — чуби ділять.

○

Твого багато, але й моє по хаті порошинкою не літає.

○

Скупому вічна згуба.

○

Через рублі і в пісок загребли.

○

У скупії Одарки і за тріску сварка.

Як жінці тяжко родить, так скупому борги платить.

○

Як «дай», то недочуває, як «на» — то обидві руки простягає.

○

Такий скнара, що за копійку жабу до Борисова лозиною пожене.

○

Хоч животом покачатись, аби добру не валятись.

○

Очима світу не загребти.

○

Скупому руб дорожчий за душу.

○

Пузо каже: «Годі!», а очі: «Ще!»

○

Візьме й сучку, аби карбованця в ручку.

○

Горло широке, та кишка тонка.

Хоча б свиня-лиска, аби грошей миска.

○

З-під нігтя хотіла б дістать.

○

Одною рукою дає, а другою відбирає.

○

Віддай руками, а ходи ногами.

○

Дай на три дні, візьмеш злидні.

○

Не позичив — один гнів, а позичив — два.

○

Як позичать, то очі як у сокола, а як віддавать, то як у сови.

○

Легкий на позичання, важкий на віддавання.

○

Не лінується чужого обіду пождать.

**Віддасть тоді, як свині ступою ходи-
тимуть.**

○

Позичив на час, та й — у добрий час.

✠

Язык у роті, як чорт у болоті.

○

Брехня, як олива, спливе наверх.

○

**Язык у розумного в голові, а в дур-
ного на зубах.**

○

Брехливого пса здалеку чути.

○

**Коли вода назад піде, тоді оця прав-
да буде.**

○

**Брехливого легше піймати, ніж кри-
вого.**

○

Правда холодна, а брехня тепла.

**Прийшла риба до гаті — нема куди
брехати!**

○

**Бреши, бреши — набрешешся, при-
йде лихо — повісишся.**

○

**Хто часто божитья, той малю прав-
ду каже.**

○

**Я брешу, мов клин тешу, а ти прав-
ду говориш, наче пліт городиш.**

○

**З брехні не мруть, та брехунам віри
не ймуть.**

○

**Ягнеша сім сіл оббреше і назад при-
чеше.**

○

**Правда Сидорова: киселем млинці
помазані, на тині сушаться.**

○

**Якби з семи сіл собак назганяв, то
з ним не збрешуться.**

Щоб тобі такий ніс, як ти правду
говориш.

○

Така правда, як собака сокиру з'їв
і дьогтем запив.

○

Стільки правди, скільки в решеті
води.

○

Така правда, як камінь плаває.

○

Має про що казати, та нема чого
слухати.

○

По цілій собаці з рота скаче.

○

Язиче, язиче! Чи лихо тебе смиче,
у мені сидиш, а добра на гріш.

○

Хто бреше, той і краде.

○

Щоб так смичком, як язичком!



ВЕДИ КНЯ НА ВІЖКАХ,
А ЗЛОДІЯ НА ЦЕПУ

Хто сам бреше, той нікому не ві-
рить.

○

Щоб не збрехав, то й не жив би.

○

Це не він казав, а пес брехав!

○

Язиком молоть — не дрова колоть.

○

Язиком масла не сколотиш.

○

Язиком колоду не обтешеш.

○

У нього руки до язика не причеп-
лені.

○

Голова одна, а язиків десять.

○

Вильнув язиком, як пес хвостом.

○

Язик лящить, як прядка тріщить.

Язиком у Вільні, а головою за
піччю.

○

Як брехать — наче книжку читать, а
як платить — то як дурень стоїть.

○

Розпустив язик, як фурманський
батіг.

○

Варила — не варила, аби добре го-
ворила.

○

Не заговорюй зубів, бо нікому не
болять.

○

Легкий з язиком, як собака з хво-
стом.

○

Гомонять, говорять, а не знають, у
якій церкві дзвонять.

○

Говорить — голова не болить.

**Розказав про журавля на сосні та
про груші на вербі.**

○

**Це тоді було, як вовк був псом і
хвостом гавкав.**

○

Неси, неси — собачкам віддаси.

○

Багато говорено, та мало сказано.

○

Балачка хлібом не нагодує.

○

**Де Андрій та Назар, там цілий
базар.**

○

**Побуде з годину, а наговорить за
тиждень.**

○

**І шила, і мила, і пряла, і ткала —
і все язиком.**

○

Нехай дзвонять, поки охоту згонять.

Голова не знає, що язик повідає.

○

Говори, говори,— а воли в жито!

○

На курячій ніжці хатки будували,
небом покривали.

○

І води в ступі натовкла, і свою тінь
перегнала.

○

Сорока летіла, а сучка на хвості си-
діла.

○

У твоєму лісі смоляні дуби ростуть.

○

Найбільший той щупак, що з гачка
зірвався.

○

Чи пес гав, чи він сказав — одна-
ково.

○

Плете, що слина до губи принесе.

Ніхто не знає: тільки дід, та баба,
та вся громада.

○

Чи їй скажи, чи собаці на хвіст при-
в'яжи.

○

Ні сіла, ні впала,— а всім людям роз-
казала.

○

Кумця кумці до вуха, а від кумці
увесь світ слуха.

○

Поголоску пустять, з вітру віршовку
скрутять.

○

Розкажеш про горобця, а перека-
жуть про журавля.

○

Скажи слово на ніготь, а доточать
на лікоть.

○

Їдьмо, бабо, в чуже село, то будемо
знати, що в нашому робиться.

Хто сам себе хвалить, нехай того блискавка спалить.

○

Будько набудеться, а хвалько нахвалиться.

○

Хвалилася коза в хліві стоячи.

○

Джмелі має в носі.

○

Хлібом не годуй, а поговорити дай.

○

На голові стрій, а в хаті хоч із лопатою стій.

○

Як млинці уплітав, то головою махав.

○

Хвалилася Федора і сьогодні, і вчора.

○

Кума б говорила, та замузане рило.

Язык годиться на приказки, а шкіра — на прив'язки.

○

Сьорбай юшку, на дні гуца!

○

Чорт чорта пізнає по ріжках, а відьма відьму по хвості.

○

У нашої Параски ні гніву ні ласки.

○

Як шкоди нароблять, то в гості не ходять.

○

Гуляй, тату, завтра свято!

○

З кого кпила, сміялася, тому сама дісталася.

○

І баран би косив, щоб хто косу носив.

○

Кому від чужих, а нам від своїх.

Шумів би і я, коли б жінки не боявся.

○

Тиха свиня глибоко рие.

○

Де тільки храм — і я там.

○

Комір широкий, а п'яти голі.

○

Про тебе й кури не шепочуть.

○

Унадливу скотину б'ють.

○

Персона! — горшки лизать!

○

Всі бобри — сябри, одна видра погана.

○

Діждав Іванець свій кінець.

○

Більш не одуриш, як один раз.

Не стільки квасу, скільки гласу.

○

Хвастоці не прогодують.

¤

Мед, горілчина — туман, нерозумно-
му обман.

○

Горілкою розуму не промиєш.

○

Горілка веселить, та від неї голівка
болить.

○

Як до чарки — скорий, як до пра-
ці — хворий.

○

У горілці її піп топиться.

○

Пропив міх — на рідного батька гріх.

○

П'ятика поганить чоловіка.

Туди їде, сюди йде — корчми не ми-
нає.

○

Не той п'є, хто п'є, а хто хліб умо-
чає.

○

У будні хворіє, а у свята дуріє.

○

Не чути, де в полі йдуть, а чути, де
горілку п'ють.

○

П'яниця п'є, а ліктем заїда.

○

П'яниця горілки не нюхає.

○

На гріш упився, а на три притво-
рився.

○

Лахманами трясе, а п'ятак на горіл-
ку несе.

○

Ухопив з діжки, що не дійде пішки.

Сидить недуж: нализався, як вуж.

○

Хворобу собі купив за свої гроші.

○

Дуже часто вгору загляда.

○

До костьолу дорога крива, а до корчми пряма.

○

За першу чарку суперечка, за п'яту—
нема.

○

Господар у корчмі п'є та скаче, гос-
пединя плаче.

○

До п'яниці дружки лишнуть.

○

Не пив — не міг, а випив — ні рук,
ні ніг.

○

П'яниця п'є, як у лієчку ллє, а як
має платить, то як дурень мовчить.

Був у костьолі, де чарками дзвонять.

○

Горілка без вогню нутро палить.

○

Карта хміль любить.

○

Як п'ян, то капітан, а як проспиться — свині боїться.

○

Іде Іван дуже п'ян, за ним Яков пове раком — той тверезий.

○

Чи купіть, чи не купіть — аби могорич пить.

○

Заховавшись у куток — по три чарочки в роток.

○

Для п'яної голови скрізь рівно, а для ніг — самі ями.

○

Нап'ється, то і з царями б'ється.

**Зарікався горілки не п'ять, а зарік —
двічі на рік: як ніхто не купить і
як нема за що.**

○

**У голові шумить, шумить! А в ки-
шенях — тихо-тихо!**

○

П'яному і чорт на дорозі зверне.

○

Набрався, як свиня браги.

○

П'яниці і в калюжі рай.

○

Від п'яного і чорт утікає.

○

П'яному і кози в золоті.

На все є приказка



Влучна приказка, як до мішка прив'язка.

○

Без приказки і з лави не впаде.

○

В час добрий сказати, а в лихий помовчати.

○

Билиця, — як смола, а небилиця — як водиця.

○

Не частуй мене ні нивцем, ні винцем, а привітай мене щирим слівцем.

**Кулею поцілиш в одного, в двох, а
влучним словом — у тисячу.**

○

Ласкаве слово — як день ясний.

○

**З моря води не вилити, а з пісні
слова не викинути.**

○

Слова — гужі, за серце тягнуть.

○

Кинув примовкою, як гряззю в вічі.

○

**Що правда, то правда, а що добре,
те непогано.**

○

**Чужий ротик не комірець: його не
застебнеш.**

○

**За запитання не втрапиш ні обіду,
ні снідання.**

○

На чужий рот гудзика не пришиєш.

Слини не піднімеш, а слова не вернеш.

○

Не в того правда, хто багато кричить.

○

Слово мовиш — на чужім язиці не зловиш.

○

Рана загоїться, а зле слово ніколи.

○

Погане слово проковтни.

○

Не все те правда, що в байках говорять.

○

Не те кажи, що знаєш, а те, що до речі.

○

Нарядився, як пава, та погана слава.

○

Хоч сорочка чорна, та совість чиста.

**Як гидке слово казати, краще язик
виплюнути.**

○

**Що торба — то не мішок, що прав-
да — то не грішок.**

○

**Не кожний пан, у кого штани на
випуск.**

○

**Сухе лозиння хоч криво лежить, а
жарко горить.**

○

**Одна голова — не біда, а коли й бі-
да — то одна.**

○

Давно торба полотном стала.

○

Зима утікає темними ночами.

○

Дай, боже, почуте бачити.

○

Колода гнила, але сук — смоляк.

Сьогодні сяк-так, а завтра з млинцями.

○

З малої криниці велика ріка починається.

○

Один пень горів, а другий спину грів.

○

Не помилиться: кому — «добридень», а кому — «день добрий!»

○

Свій із своїм бийся, а чужий не встрявай.

○

Часом старий каже на глум, а молодий бере на ум.

○

Чужий дурень — сміх, а свій — сором.

○

Моїм салом та по моїй шкурі!

Скільки, качко, не мудруй, а лебедем не будеш.

○

Родом бик рогатий, але і його поганяють.

○

Не смійся з людей — смійся з себе чи своїх дітей.

○

За свою перебирачку маю собі болячку.

○

За моє добро та мені в ребро.

○

Норовистому коню пуга не допоможе.

○

Де сова і сич, там носа не тич.

○

Куму — до чого, а кумі — до всього.

○

Не рядися бараном, бо ще вовк з'їсть.

Коло повної миски багато приятелів.

○

Як рятували, сокиру давали, а як вирятували — ані сокирища.

○

Франт: чоботи в рант, голова стрючком, ніс гачком.

○

Поки багат, доти не брат, а як чорту до рук, тоді брат і гайдук.

○

Лазня лазню гудить, а обидві в багні стоять.

○

Як по-панському гавкати навчився, то й од села відбився.

○

Крутиться — докрутиться або на корч, або сторч.

○

Не бачить сова, яка сама.

Не питайся в того, хто в хаті сидить, а спитайся в того, хто любить ходити.

○

Чужую біду і руками розведу, а свою і вилами не зіпхну.

○

Не для пса ковбаса, не для kota сало.

○

Ні ткаля ні праля.

○

Лиса голова не сивіє.

○

А чого суботі раніш п'ятниці быть?

○

Низький перелаз — усім дорога.

○

Чабан овечок щодня рахує, а вовк таки бере.

○

Совою об пень, чи пнем по сові.

Чого не їси, того й до рота не неси.

○

Коли бога малюєш, про чорта не думай.

○

Малий жук, та великий гук.

○

Забила б і баба лося, якби вдалося.

○

Нам із ним не поросят хрестить.

○

В чужий лоб цілячись, треба і свій підставляти.

○

На того вина, кого дома нема.

○

Моїм добром та мені ж чолом.

○

Побачив на жебраку білу торбу!

○

Посварився на міх, а в міху сміх.

Щоб того собаку вовки з'їли, що на свого хвоста гавка.

○

Чорт болото запалив, нема кому гасить.

○

Франт — салом чоботи вимазав і шкіру з'їв.

○

На вовка помовка, а поїла рибку лисичка.

○

Коваль провинився, а столяра повісили.

○

Кося, кося! Аби тільки зловити вдалося.

○

Горобці зерно з'їли, а синиця в клітку попала.

○

Сорому — як у півня м'яса на шпорах.

Коротка потіха, та довге каяття.

○

Є каяття, та нема вороття.

○

Смола до дуба не пристане.

○

Від поклону голова не болить нікому.

○

Чия душа часнику не їла, смердіти не буде.

○

Неабиякий хват: лежачій корові на хвоста наступив.

○

Як нема риби без кості, так нема чоловіка без злості.

○

Хто поросся вкрав, тому у вухах верещить.

○

І ведмедю кільце в губу зашиляють.

Як не годуй бичка, а не дасть молочка.

○

Легка пір'їна, а на стріху не викинеш.

○

Як чорта не хрести, все 'дно каже: «В болото пусти».

○

Не плюй на кривого: сам станеш горбатий.

○

Шити вчаться з кравцями, а вити — з вовками.

○

Сподівався ведмідь на мед, та й так спати ліг.

○

Що личаки зроблять, того чоботи не перероблять.

○

З вогнем не жартуй і воді не вір.

Не грайся з жаринками: руки попечеш.

○

Сова і вночі курей бачить.

○

Не плюй у море: води в ньому не прибуде.

○

Коли топишся, то і за бритву захопишся.

○

На живому ведмеді шкури не купуй.

○

Не там тратиш, де купляв, а там тратиш, де продав.

○

Тоді коза попасеться, як кущ розів'ється.

○

Не всякий запас на добро йде.

○

Рубай, бабо, дрова: нема діда дома.

Ласка — не коляска, сівши, не поїдеш.

○

Сором — не голка, очам не колко.

○

Як поведеться, то і півень знесеться.

○

Як хто хоче, так за своїм батьком і плаче.

○

У корчмі і в бані — всі рівні дворяни.

○

Коли не вірять — не божися, коли б'ють — боронися.

○

Яке «здоров будь», таке й «на здоров'я».

○

Хто ближче до миски, той і сьорбає.

○

Над пішим орлом і сорока з колом.

Не за нас світ пішов, не за нас і
скінчиться.

○

Проплакала баба увесь ліс, а за нею
жоден біс.

○

Сонечко на ялині, а хліб ще в тор-
бині.

○

Та ж дуля, та на тарілці.

○

Хто в п'ятницю співа, той у неділю
плаче.

○

Хто не бачив великого, той малому
дивується.

○

Не завжди, добре сівши, добре їдуть.

○

Лисиці й жук — м'ясо.

○

У цьому брилі сто літ чорти жили.

Усякий пес гавкає, але не всякий кусається.

○

**Хоч голому зостатись, але не підда-
тись.**

○

**Не всякому коневі вудила пома-
гають.**

○

**Не постукавши у стінку, хати не
купують.**

○

**Не завжди той колючий буває, хто
їжачою шкірою підшиває.**

○

**На те вир: коли і вмілого вкрутить,
а коли і невмілого на берег винесе.**

○

**Згубиш — не кайся, знайдеш — не
хвались.**

○

Не рада коза торгу, а кури весіллю.

Свині не до поросят, коли хвіст смалять.

○

Рятований з води кінь і калюжі боїться.

○

У колодязь води не ллють, а в ліс дров не везуть.

○

Не смійся з чужої біди, своя за п'ядь від бороди.

○

Не з кожним за руку вітайся, в людей розпитайся.

○

Погана пуга ликова, а без неї гірш.

○

Сьогодні не свято, завтра не неділя.

○

Сміх — рідний брат сили.

○

Рада б мама за пана, та пан не бере.

У стоячій воді й лін не такий смачний.

○

На кому змолотиться, а на кому змелеться.

○

Погане одразу видно, а хороше — помітити треба.

○

Хоч лусни, синице, не злетиш журавлем.

○

І на здоровій яблуні гниле яблуко знайдеш.

○

Часом і сліпий на дорогу наведе.

○

За «спасибі» кожуха не шують.

○

Звідки дим, звідти й полум'я.

○

Хто вб'є бобра — не матиме добра.

Кожух має свій дух, а вата питає,
чи далеко хата.

○

Кожний млин на своє колесо воду
тягне.

○

Іскру гаси до пожару, біду одводь
до удару.

○

На те і Юля, щоб була чиста ко-
шуля.

○

Не все те підбирай, що по воді
пливе.

○

Цей — про віз, а той — про кіз.

○

Як таке свято, то краще будень.

○

Ликом чоловіка не мірай.

○

З щастям і по гриби добре ходить.

Не все тее збувається, чого чоловік сподівається.

○

Кому — як болото, а кому — як злото.

○

Як лисе вродиться, то лисе й вовки з'їдять.

○

З дому кучер дорогу знає, а до хати і кінь приведе.

○

Латка латку держить, нитка «гвалт!» кричить.

○

Треба нахилитись, щоб із струмка напиться.

○

І круглому каменю в підмурку місце буде.

○

Не вашим ротом мишей ловить.

Полонка не корито, води не вибереш.

○

З гори і свиня рисачка.

○

З чужого коня і в багні злазять.

○

Черв'як капусту з'їдає, та рано сам пропадає.

○

І ворона б заспівала, якби голос мала.

○

За діло і горілку п'ють, і по шиї б'ють.

○

Тут крутилась, вертілася, сам не знаю, де ділася.

○

«Учора» не доженеш, від «завтра» не втечеш.

○

Зловили плітку, та нема наїдку.

Сперечайся до сліз, а в бійку не лізь.

○

Поки тії бариші, у баби не стане й душі.

○

Ідеш в чужу сторону — пильнуй, щоб не було сорому.

○

Не велика біда, що без риби середа.

○

Не всяка курочка чубата, не всяка собака — кудлата.

○

Не будь ласий на чужі ковбаси.

○

То дощ, то негода, а все не вигіда.

○

За великим черв'яком і дрібнота жеться.

○

З дуги оглоблі не зробиш.



Хоч чорна папа, аби повна лапа.

○

Принеси мені хоч під язиком.

○

Рибак рибачив, а риби не бачив.

○

Кому що, а бабі сиродій.

○

Усяка зозуля про своє кує.

○

**Час — не кінь: не підгониш і не спи-
ниш.**

○

Чужий хліб — гостинець.

○

**Збочити з дороги легше, як на доро-
гу трапити.**

○

Гнучку осичину і комар зігне.

○

Був би хліб, а миші прибіжать.

Борг не вірówka: не порветься, буде тягтися.

○

Бусел погляда на воду, а дивиться під воду.

○

Де сосна не стоїть, а все своєму бору шумить.

○

До орла полетіла тетеря, і попала тетеря орлу на вечерю.

○

Хоч ти полу одпори, то нічого не вдієш.

○

З одного яйця яєчні не буде.

○

І одне не цукерка, і друге не редька.

○

Коли падають, то з доброго коня.

○

Колючий йорж, та юшка смачна.

**Без скрипочки, без дуди ходять ноги
не туди.**

○

**І на рівній дорозі може щось тра-
питись.**

○

**Вовк собаки не боїться, а гавкоту не
любить.**

○

Не з великого болота чорт.

○

**Берізці скрізь місце: де стоїть, там
і шумить.**

○

**До голобель коськають, а в голоблях
хвоськають.**

○

Одне око товче, а друге меле.

○

Жаба квака, своє болото хвалить.

○

Кінь не свій: поганяй, не стій.

Не вчи шкандибать: і так ноги бо-
лять.

○

Приїхав з пихою, а поїхав з конфу-
зом.

○

Нам — як людям, а вам — як випадє.

○

Минав, минав, та й не в ті ворота
попав.

○

Не завжди сльози правду кажуть.

○

Одна сорочка на мені, а друга в
скрині на дні.

○

Не лучилася б біда, якби кінь не
був худий.

○

І бога молити і чорта не гнівити.

○

Ще й не зловив, а вже скубе.

Біда бідою, але й добра пождемо.

○

Давніша субота за неділю.

○

Розпустився, як дідова пуга.

○

Вогню в соломі не сховаєш.

○

Без начиння і личака не сплетеш.

○

До гарної намітки не треба квітки.

○

**Не бійся лайливого, а бійся кусли-
вого.**

○

**Облизав ложку, що голодний сьорбу
сьорбав.**

○

Криве колесо на себе багно кидає.

○

Купуй одежу шиту, а хату криту.

На хрестинах — всі куми, на весілля — всі свати, а в корчмі — всі брати.

○

Краще одне око своє, як три чужих.

○

Міняти добро на добро не поспішай.

○

Купив дуду на свою біду.

○

Ніхто не знає, що в кого за зубами.

○

Ласкавим словом ситий не будеш.

○

Купив не купив, а поторгуватись можна.

○

Краще голодному переспать, як із боргом лежать.

○

Литки заголив, а щука не вловив.

Навіженому ножа в руки не давай.

○

Менш говори — більше почувеш.

○

Красти — пропасти, старцювать — горювать.

○

Мовчанка не пушить, а сварку потушит.

○

Може — надвоє вороже.

○

Не той товар, що лежить, а той, що біжить.

○

Бути бичку на личку, а корівці на вірьовці.

○

Рука не відсохне, коли від себе відгорне.

○

Можна і одним шматком вдавитись.

На битій дорозі трава не росте.

○

Як дійме лихо, проріжуться зуби.

○

Те дороге, що нелегко дається.

○

Болючої рани не треба ятрити.

○

Часом дароване дорожче за куноване.

○

Вище своїх п'ят не підскочиш.

○

Туман не зважиш, а роси у цебро не наллєш.

○

Менше журися — більше побачиш.

○

Старого мішка не залатаєш.

○

Часом і шкапа дожене цапа.

Я за свого Кузьму і десятьох візьму,
а ти свою Катеринку води по ринку.

○

Добра слава далеко лунає, а погана
ще далі.

○

Тоді маю, як у руках тримаю.

○

Срібло й злото йде в болото.

○

Служба не рідна ненька, по голові
не гладить.

○

Погане зілля не зривай, а з корнем
виривай.

○

Хто скраю, тому короваю, а хто з
середини, тому хворостини.

○

Смачно було, та близько дно.

○

Рибаки — голі боки, а обід панський.

Хто дорогу кружить — ніколи не тужить, а хто прямує, той дома не ночує.

○

Голодній курці просо на думці.

○

Для хвоста нема поста.

○

Горе горювать — не мед лизать.

○

Де хвіст дрижить, там голова мовчить.

○

На собачий лай не зважай, а своєю дорогою рушай.

○

Хвороби бійся, острогу стережися, а торби не цурайся.

○

Хата не ковбаса, коти не схоплять.

**Не ступай дуже широко: литки за-
дрижать.**

○

Стару рану важко загоїти.

○

**Що край, то звичай, що сторона, то
новина.**

○

**Сподівайся на ліпше, не бійся спіт-
кати гірше.**

○

Не на ту ногу чобота взув.

○

**У тебе молоде лежить, а в мене і
старе біжить.**

○

**Не риба, що в ріці, а риба, що в
руці.**

○

Аби свині, корито знайдеться.

Щоб не було снігу, не було б і сліду.

○

Униз вода знесе, а вгору біда вивезе.

○

Хороша собаці й муха на снідання.

○

Дірки діркою не залатаєш.

○

Поганої слави не продася.

○

Недоглянеш оком — заплатиш боком.

○

Прийде лихо — не всидиш тихо.

○

Від добра не втікай і лиха не роби.

○

Голодному — їжі, холодному — тепла, а ситому — музики.

○

Не поспішай на шибеницю: ще встигнеш.

У чужій церкві свічок не гаси.

○

Дощ не дубина — і я не глина.

○

Бабуся спить, а гусей пасе.

○

Не роби лихого і не бійся нікого.

○

Як одна сорока хвоста задерє, то за нею всі.

○

Вогонь — найстрашніший злодій.

○

Вогню вогнем не погасиш.

○

Дар за дар, а дарма нічого.

○

Усі й убори — личаки, торба та обори.

○

Бачить око, де вариться коко.

Не всяку балачку в голову бери.

○

**Утік — твоя сила, не втік — твоя
спина.**

○

**Голосить не за Григором, а за своїм
горем.**

○

Голої вівці не пострижеш.

○

Дери лико, поки дереться.

○

Чоловік до семи літ правду каже.

○

Прокурені очі диму не бояться.

○

Недавно осліп, а вже і не бачить.

○

Дальше покладеш, ближче візьмеш.

○

Несмажене не пахне.

Хто з'їв м'ясо, той і кістки гризе.

○

Не спіши язиком, а спіши ділом.

○

Ухопився як рож за корінь.

○

Брат мій, але їж хліб свій.

○

**Хто по дорогах ходить, хати з собою
не носить.**

○

Сміх не гріх, а голови не хили.

ЗМІСТ

- 5 Вступне слово *Олеся Жолдака*
- 7 Ленін нашу долю вивів на волю
- 18 З рідної землі — помри — не
зіходь
- 29 На панів робили, самі голі
ходили
- 50 Хто не сіє, той не віє
- 79 Кожен свій розум пробує
- 95 Життя прожити — не личаки
сплести
- 132 Його чорти в позичку не беруть
- 161 На все є приказка

БЕЛОРУССКІЕ ПОСЛОВИЦЫ
И ПОГОВОРКИ

С б о р н и к

(На українском языке)

Видавництво «Дніпро»,
Київ, Володимирська, 42.

Редактор *К. М. Скрипченко*
Художник *А. С. Мільковицький*
Художній редактор *В. А. Кононенко*
Технічний редактор *Б. С. Куйбіда*
Коректори *О. З. Пустовійт,*
Т. В. Тихонович

Виготовлено на книжковій
фабриці «Жовтень»
Комітету по пресі
при Раді Міністрів УРСР,
Київ, Артема, 23-а.

БФ 05567. Здано на виробництво
11.II 1970 р. Підписано до друку
1.VI 1970 р. Папір № 1. Формат 70×108¹/₆₄.
Фізичн. друк. арк. 3,125.
Умовн. друк. арк. 4,375.
Обліково-видавн. арк. 3,679.
Ціна 30 коп. Зам. 903.
Тираж 30 000.





